

УДК 631.164.23

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.23>**Степаненко С.В.**

кандидат економічних наук, докторант,
Державний біотехнологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6132-328X>

Stepanenko Serhii

State Biotechnological University

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ІНКЛЮЗИВНОГО ІНВЕСТУВАННЯ АГРАРНИХ БІЗНЕС СУБ'ЄКТІВ

DIVERSIFICATION OF SOURCES OF INCLUSIVE INVESTMENT OF AGRICULTURAL BUSINESS SUBJECTS

Розв'язання життєво важливих для України завдань сталого розвитку та забезпечення стратегічної конкурентоспроможності вітчизняного агросектору вимагають опрацювання нетрадиційних підходів до пошуку механізмів і джерел інвестування галузі і сільських територій. Чисельні проблемні аспекти, з якими стикається агросектор протягом останніх років, поглиблюються та загострюються наявністю військового конфлікту у країні. За таких реалій аспекти обґрунтування джерел інвестиційного забезпечення постають домінуючим елементом механізму господарювання. Стаття присвячена дослідженню фактичної структури джерел інвестування бізнес-суб'єктів агросектору України та пошуку перспективних напрямів їх удосконалення. Аналіз показав, що основним джерелом фінансування інвестицій аграрних формувань, традиційно, залишається власний капітал. Це значно звужує масштаб інвестиційного потенціалу агросфери, розширення якого має відбуватись у напрямі інклюзивних трансформацій галузі і сільських територій. У зв'язку з цим у статті обґрунтовано ландшафт рамкової національної політики інклюзивного інвестування агробізнесу і сільських територій. Запропоновано ключові принципи інклюзивного інвестування агробізнес-структур. Досліджено окремі сучасні реалії зарубіжної практики інклюзивного інвестування, на засадах якої обґрунтовано напрями диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення діяльності українських агрокомпаній. В основу методичного підходу до обґрунтування запропоновано покласти баланс інтересів всіх учасників агросупільного процесу, інструментарій управління ризиками інклюзивного агроінвестування, принципи змішаного фінансування та процеси цифровізації. Результати досліджень можуть бути використані аграрним бізнес-структурами, які віддані пріоритетам сталого розвитку у своїй корпоративній культурі управління.

Ключові слова: сільське господарство, сільські території, агроінвестиції, інклюзивність, сталий розвиток, інвестиційна привабливість.

It is necessary to solve the tasks of sustainable development that are vital for Ukraine and ensure the strategic competitiveness of the domestic agricultural sector today. This requires developing non-traditional approaches to finding mechanisms and sources of investment in the industry and rural areas. The numerous problematic aspects faced by the agricultural sector in recent years are deepened and exacerbated by a military conflict. Under such realities, parts of substantiation of sources of investment support become a dominant element of the management mechanism. The article is devoted to studying the structure of investment sources of business entities in the agricultural sector of Ukraine and searching for promising directions for their improvement. Own capital remains the primary source of financing investments in agrarian formations. This significantly narrows the scale of the investment potential of the agricultural sector; the expansion of which should take place in the direction of inclusive transformations of the industry and rural areas. The landscape of the framework national policy of inclusive investment of agribusiness and rural areas is substantiated in the article. The fundamental principles of inclusive investment in agribusiness structures are proposed here. Separate modern realities of the foreign practice of inclusive investment are investigated based on which the directions

of diversification of the sources of investment support for the activity of Ukrainian agricultural companies are substantiated. The balance of interests of all participants in the agro-social process, risk management tools of inclusive agro-investment, principles of mixed financing, and digitalization processes are the basis of the author's systematic approach. Mixed financing and social responsibility of agricultural businesses should become the economic basis for differentiating sources of inclusive investment of agricultural business entities. Research results can be used by agricultural business structures committed to sustainable development priorities in their corporate management culture.

Key words: agriculture, rural areas, agricultural investments, inclusiveness, sustainable development, investment attractiveness.

Постановка проблеми. Вирішення стратегічних завдань підвищення рівня добробуту населення України та забезпечення продовольчої безпеки нації неможливо розв'язати без пошуку дієвих підходів до фінансового забезпечення інклюзивного розвитку агросектору. Подолання існуючих інклюзивних розривів потребує надходження інвестицій у розвиток сільського господарства і сільських територій. Враховуючи значні обмеження бюджетного фінансового потенціалу України, вважаємо, що у значній мірі інвестиційне навантаження має брати на себе соціально відповідальний аграрний бізнес. Основними мотивами інклюзивних інвестиційних вкладень у розвиток сільськогосподарського виробництва і сільських територій з боку аграрного бізнесу мають стати досягнення стратегічних конкурентних переваг на засадах сталого розвитку агробізнесу і села.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-практичні засади організації процесу інвестування бізнес-суб'єктів аграрної сфери посідали вагоме місце у наукових розробках відомих економістів-аграрників. Значна кількість вчених [1, с. 56; 2, с. 8; 3, с. 15; 4, с. 108] інвестиційне забезпечення сільського господарства розглядають у контексті інноваційних трансформацій, які є базисом стратегічного розвитку сектору та забезпечення його конкурентоспроможності. Науковці визнають, що проблема інвестиційного забезпечення постає фундаментальною та однією з найбільш гострих для сільського господарства України, а за останніх років нестача обсягів вхідних інвестиційних потоків галузі виявлялась стримуючим фактором для набуття вітчизняним агробізнесом стратегічних конкурентних переваг на європейському та світовому ринках [5, с. 19]. Серед причини низького рівня інвестиційного забезпечення агробізнесу вчені називають недосконалу фінансову інфраструктуру [6, с. 141], юридичні та інституційні проблеми обігу ринку сільськогосподарських угідь [7, с. 64], недосконалий механізм страхування ризиків сільськогосподарських інвесторів та складні тенденції загального стану інвестиційного клімату України [8, с. 114]. Ми погоджуємось з результатами досліджень Мельника С.І., Свиноуса І.В., Фурман І.В. та інших вчених, які в якості однієї з основних причин низького рівня інвестиційного забезпечення агросфери визначають недосконалу структуру джерел інвестицій та обмежений доступ аграріїв до ринків тимчасово вільного капіталу [9, с. 15]. Разом з тим, інвестиційне забезпечення є основним елементом механізму управління стратегічними змінами підприємства та потребує ґрунтового підходу до його опрацювання [10, с. 29].

Якість життя 42% населення світу залежить від сільського господарства, що вимагає сталого землекористування, яке неможливе без забезпечення соціальних та екологічних інвестицій у розвиток сільських територій [11, с. 87]. За останнє десятиріччя значно збільшились обсяги інвестування в об'єкти, пов'язані з чистою енергією, чистими технологіями, сталим аграрним виробництвом і продовольчою безпекою. Серед пріоритетних фінансових інструментів інвестування автори називають перспективними «зелені» та соціальні облигації [12, с. 172]. Ключовим мотивом інвесторів американських агрокомпаній є інвестиційна участь у створенні власних сталих ланцюгів утворення додаткової вартості [13, с. 220]. За умов тривалого військового конфлікту в Україні дані аспекти значно актуалізуються та потребують нестандартних

підходів до вирішення питання пошуку джерел забезпечення інвестиційної діяльності аграрних бізнес-суб'єктів.

Формування цілей статті. Метою статті є оцінка сучасної структури джерел інвестиційного забезпечення діяльності бізнес-суб'єктів аграрного сектору економіки України та обґрунтування пропозицій її удосконалення з урахуванням трендів інклюзивного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Дослідження сучасних реалій діяльності бізнес-суб'єктів аграрного сектору України показали, що за теперішніх та майбутніх умов господарювання об'єктивною необхідністю постає поширення практики інклюзивного інвестування та нарощування обсягів інклюзивних агроінвестицій. У практичній діяльності інклюзивні інвестиції у сільське господарство та розвиток сільських територій проявляються у наступних формах: 1) розширення можливостей доступу аграріїв до ринків ресурсів і капіталу, створення сталих продуктових ланцюгів, рівність можливостей інтеграції, партнерства і співробітництва для агрокомпаній незалежно від їх масштабу і розміру; 2) різноманітність інвестиційних стратегій, проєктів та інвестиційних продуктів; 3) створення прозорого механізму залучення і використання інвестиційних ресурсів; 4) формування і ефективне функціонування спеціалізованої інфраструктури інклюзивного інвестування на засадах цифровізації та широкого доступу з боку всіх учасників аграрних відносин; 5) досягнення цілей сталого розвитку за рахунок інвестування екологічних та соціально-економічних проєктів розвитку сільського господарства і сільських територій; 6) скорочення інклюзивних розривів та підвищення рівня якості життя сільського населення. Проте, фактичні результати досліджень свідчать, що сьогодні такі напрями інвестування мають місце, переважно, у великих агрохолдингах, які мають високий рівень соціальної відповідальності бізнесу, високий рівень корпоративної культури та глибоке розуміння і сприйняття стандартів сталого розвитку. Як свідчать фактичні показники, за напрямками у структурі капітального інвестування сільського господарства у 2021 році максимальну питому вагу займало придбання та створення нових активів – 82,5%, придбання вживаних активів становила близько 8,1%, реконструкція та модернізація майна – 7,3%, капітальний ремонт техніки, обладнання, споруд – 2,1% [15].

Структура джерел капітальних вкладень аграрного сектору протягом останніх років представлена, в основному, власними коштами аграрних бізнес-суб'єктів, частка яких становила понад 90% (рис. 1).

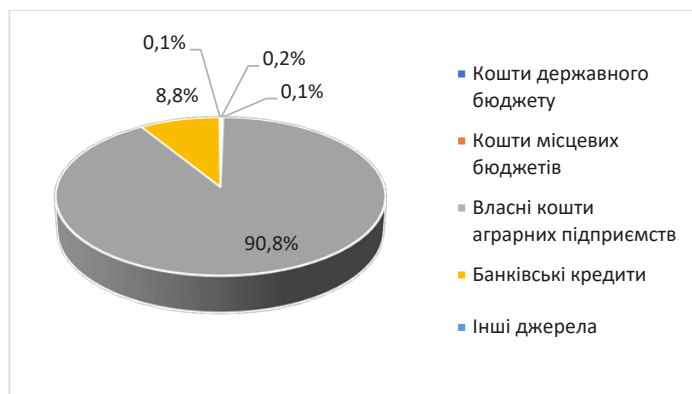

Рис. 1. Структура джерел капітальних інвестицій аграрних підприємств України у 2021 р., %

Джерело: побудовано автором за даними [15]

Питання пошуку джерел залучення інвестиційних потоків у аграрний сектор традиційно поставав одним з найбільш складних, проблемних та дискусійних. Волатильність факторів зовнішнього і внутрішнього бізнес-середовища та макроекономічна нестабільність, яка мала місце та відповідні наслідки тривалого періоду в Україні призвела до максимального збільшення частки власного капіталу аграрних формувань у структурі фінансового забезпечення капітальних вкладень у виробничу та соціальну агросферу. Ризикованість аграрного бізнесу поряд із недосконалими механізмами державної фінансової підтримки не забезпечили дію дієвих кредитно-фінансових важелів, які б могли доповнити обсяг інвестиційних потоків сільського господарства. Специфіка сільськогосподарського виробництва, зокрема, тваринницької галузі, потребує довгострокових інвестиційних потоків, вартість яких має бути економічно обґрунтованою та забезпечувати рівний інклюзивний доступ аграріїв до фінансових ресурсів на різних умовах та термінах їх використання. Разом з тим, надмірна комерціалізація кредитних ресурсів з боку фінансово-кредитних установ призвела до максимального зниження порогу інклюзивності та доступності тимчасових ресурсів для агровиробників, що також підвищило фінансовий тягар на власний капітал, як основне джерело фінансування інвестиційних проєктів. Як наслідок, частка власного капіталу агроформувань у структурі інвестиційного забезпечення підвищилась до максимальних 90%. У свою чергу, такі тенденції позначились й на структурі джерел фінансування активів, яка за останні роки набула ознак різкого нарощування ступеня фінансово автономії та мінімального результату від використання ефекту фінансового леверіджу. Співвідношення власного та залученого капіталу сільськогосподарських підприємств агросектору змістилось до пропорції 54%:46% (рис. 2).

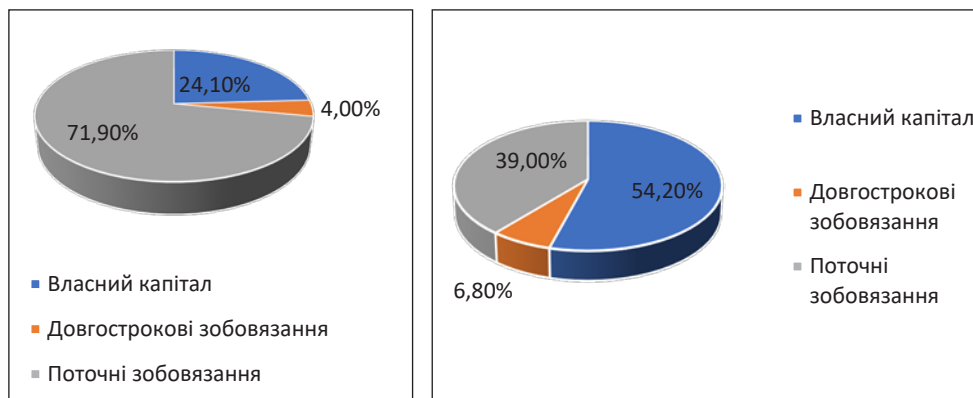

Рис. 2. Структура джерел капіталу сільськогосподарських підприємств відповідно 2017 р. та 2021 р., %

Джерело: побудовано автором за даними [15]

Такі тренди формують потенційні загрози обмеження розміру фінансового потенціалу підприємств аграрної сфери, звужують можливості використання позикових коштів та лімітують масштаби інвестиційної діяльності і обсягів власного капіталу.

Виявлені тенденції сфери інвестиційного забезпечення діяльності бізнес-суб'єктів аграрної сфери продемонстрували наявну необхідність диференціації їх складу, джерел та доцільність пошуку бізнес-моделей інвестування, яка б сприяла інклюзивному розвитку аграрного сектору та сільських територій.

Інклюзивне інвестування у найближчій перспективі має забезпечити формування агробізнес-ландшафту, у призмі інтересів якого органічно поєднуються цілі сталого розвитку сільського господарства і сільських територій, потреби теперішніх і майбут-

ніх поколінь, виникнуть передумови досягнення балансу між комерційними прагненнями і соціально-екологічними аспектами подальшого розвитку агросфери.

Політика диверсифікації та підвищення ступеня інклюзивності джерел інвестиційного забезпечення агровиробництва і сільських територій потребує створення відповідних передумов у вигляді політики мобілізації приватних інвестицій та підвищення рівня соціальної відповідальності донорів капіталу. Залучення інвестицій у розвиток інклюзивного сільського господарства залежить від широкого набору стратегій, які мають виходити за межі суто аграрної політики та враховувати реалії галузевої та макроекономічної політики держави. Такими реаліями і інвестиційними акцентами за сучасних умов постають: пріоритети екологічної та соціальної складових сталого розвитку агробізнесу та сільських територій; загальна інвестиційна політика у межах національної економіки та агросфери; ступень соціальної відповідальності аграрного бізнесу; наявність та функціонал інклюзивної інвестиційної інфраструктури в країні; умови розвитку фінансового сектору; наявність та потенціал людського капіталу, інноваційного розвитку та науково-практичної підтримки інновацій, зокрема, фінансового походження; дієвість механізмів ризик агроменеджменту (рис. 3).

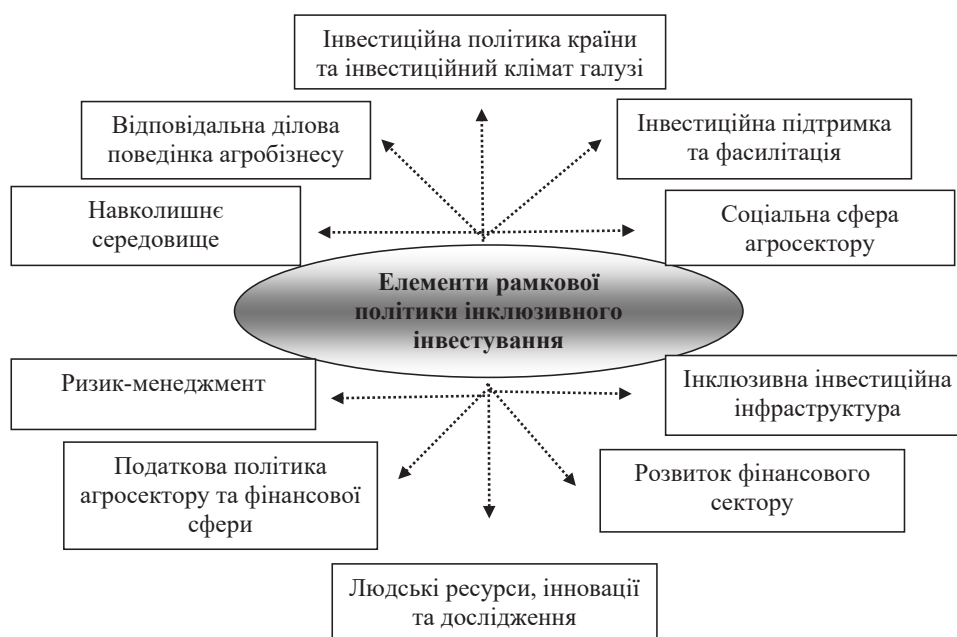

Рис. 3. Умови забезпечення диверсифікації інвестиційних джерел інклюзивного розвитку агробізнесу та сільських територій

Джерело: авторська розробка

Якість умов забезпечення диверсифікації інвестиційних джерел інклюзивного розвитку аграрних бізнес-суб'єктів здійснює безпосередній вплив на рішення вітчизняних та іноземних донорів інвестиційного капіталу. У даному напрямі площина рамкової політики інклюзивного інвестування у вітчизняне сільське господарство має бути узгодженою у частині відсутності дискримінації донорів капіталу, має забезпечувати надійний доступ до аграрно-природних активів, до ринків ресурсів, продукції, забезпечити дію ефективних механізмів для виконання інвестиційних контрактів і відповідних компенсацій.

Ключовими напрямками формування рамкової політики інклюзивного інвестування, на нашу думку, повинні виявитись наступні: 1) узгодження галузевої аграрної

політики (сільське господарство, торгівля, агроінновації, фінансова інфраструктура тощо) з аграрними інвестиційними стратегіями; 2) створення прозорого, зрозумілого, стабільного та передбачуваного податкового середовища для залучення додаткового інвестиційного капіталу; 3) створення механізмів громадських консультацій із залученням зацікавлених сторін, зокрема, інвесторів для покращення якості регулювання фінансових потоків галузі; 4) забезпечення гарантованого права на землю; 5) створення чіткої правової системи регулювання виконання договірних зобов'язань та можливих інвестиційних конфліктів; 6) загальнодержавні пріоритети сталого розвитку та домінування соціально-екологічних інтересів суспільства за умов захисту економічних інтересів власників капіталу.

У контексті реалізації запропонованих напрямів політики інклюзивного інвестування мають бути дотримані відповідні принципи, використання яких орієнтовано на досягнення цілей і завдань сталого господарювання бізнес- суб'єктів аграрного сектору економіки України (рис. 4).

Рис. 4. Основні принципи інклюзивного інвестування розвитку агровиробництва та сільських територій

Джерело: авторська розробка

Пріоритетного значення для реалізації можливостей диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення для інклюзивного розвитку бізнес- суб'єктів агросфери має наявність та функціонал спеціалізованої фінансової інфраструктури, зокрема, агентства зі сприяння інвестиціям. В Україні сьогодні у рамках дії фонду підтримки реформ створений Офіс залучення інвестицій, який є дорадчим органам при КМУ. Ключовими функціями Офісу є сприяння покращення інвестиційного клімату у країні, надання

допомоги донорам інвестиційного капіталу та генерування інвестиційного потенціалу національної економіки України. Крім того, створена і функціонує громадська організація Всеукраїнська агенція інвестицій зі сталого розвитку, діяльність якої орієнтована пріоритетно на залучення інвестицій під «зелені» проекти, у т. ч. у сільському господарстві (біоенергетичні рішення). Зважаючи на завдання інклюзивного розвитку бізнес-суб'єктів аграрного сектору та сільських територій та виникнення нових ризиків, пов'язаних з підвищенням рівня інклюзивності і сталості аграрного бізнесу, діяльність таких національних агентств має бути доповнена у частині врахування найважливіших аспектів, які стосуються практики гарантування (страхування) інвестиційних рішень. Прикладом такої діяльності є Американська міжнародна фінансова корпорація розвитку, яка на постійній основі забезпечує страхування інвестиційних ризиків донорів капіталу. Наразі в Україні Міністерством економіки планується створення спеціалізованого трастового фонду для страхування ризиків інвесторів. Вважаємо, що у концепті діяльності такого фонду виключне значення має відводитись питанням активізації залучення інвестиційних потоків у агросферу за умови дотримання критеріїв і принципів інклюзивного інвестування та сталого розвитку сільського господарства.

Управління ризиками, які зростають за умов імплементації принципів інклюзивного сталого агроменеджменту у практичну площину діяльності бізнес-суб'єктів, у найближчій перспективі стане домінуючим фактором успіху нарощування інвестиційних потоків галузі та диверсифікації їх джерел. Для вирішення даної проблеми необхідним є створення змішаної фінансової екосистеми, у яку мають входити державні інвестори, приватні, філантропічні донори інвестиційного капіталу та інші інвестори. Інвестори мають розуміти та чітко уявляти цінність диверсифікованого інвестиційного портфелю, яка притаманна моделям змішаного фінансування, що дозволяє знизити та розподілити ризик інвестиційних рішень. Диверсифікація інвестиційного портфелю та залучення більшої кількості відповідальних інвесторів, які нарощують власний іміджевий капітал за рахунок участі у інклюзивних і сталих проєктах розвитку сільського господарства, покращує профілі ризиків об'єктів сільськогосподарського інвестування та підвищує цінність соціально відповідальних вкладень капіталу. Функції гарантування інклюзивних інвестицій має взяти на себе одне з профільних державних агенцій, яке б забезпечило відшкодування можливих втрат інвестиційного капіталу, пов'язаних з інвестування у проєкти сталого аграрного розвитку, забезпечило технічну підтримку та сформувало гарантійний базис для покращення іміджу аграрного сектору України як надійної сфери вкладення капіталу.

Потенціал диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення інклюзивного розвитку аграрного сектору, крім інвестиційного клімату, має високий рівень залежності від діючого інструментарію фінансово-кредитної політики центрального банку. НБУ має виключну прерогативу створення гібридних фінансових інструментів, які за своїм характером можуть забезпечити ефект стимулювання сталого розвитку агросфери і сільських територій та гнучкої адаптації до реалій і потреб агроформувань. Серед таких фінансових інструментів слід відмітити: пільгові періоди та компенсаційні відсоткові ставки для агрокомпаній з кращими показниками інклюзивного розвитку (соціальні, екологічні та економічні показники господарської діяльності, індикатори участі у відродженні сільських територій); зниження регулятивних резервів капіталу та боргових застав; дозвіл на перекредитування; надання спеціалізованих кредитів «сталості» та «інклюзивності» аграрного розвитку; пільгові кредити для відновлення та збереження біорізноманіття.

Виключною передумовою диверсифікації інвестиційних джерел для досягнення цілей інклюзивного розвитку агросектору та сільських територій є досягнення балансу інтересів всіх зацікавлених сторін, які виконують певні функції у системі управління сільським господарством на всіх рівнях: держави, міністерств, відомств і профільних інституційних установ, місцевих органів самоврядування, приватних осіб, донорів

капіталу, аграрних виробників, мешканців сільських територій, соціально активних груп тощо. Виключно важливою та пріоритетною постає активізація міжгалузевої співпраці на принципах рівноправної участі та можливості задоволення інтересів учасників агропромислових та агропродовольчих ланцюгів вартості. Пряме економічне міжгалузеве співробітництво і координація учасників таких інклюзивних агроланцюгів формує передумови скорочення кількості посередників, підвищення ступеня прозорості постачання, мінімізації економічних витрат та нарощування частки доданої вартості всіх підгалузей агропродовольчої системи.

Процес диверсифікації інвестиційних джерел для потреб інклюзивного розвитку бізнес-структур аграрного сектору передбачає використання механізму змішаного фінансування та диференціацію традиційного для агровиробників набору фінансових інструментів і інвестиційних рішень. Вимогою сьогодення є поява та використання потенціалу нових структур фінансування агросектору (міжнародної грантової допомоги, капіталу соціально відповідальних сталих інвестиційних установ і фондів, трастових фондів гарантування інклюзивних інвестицій тощо). Необхідним є також досягнення ефекту масштабування набору інвестиційних інструментів. Використання власного капіталу аграрних компаній, як основи здійснення інвестицій у подальший інклюзивний розвиток, вимагає його нарощування з метою страхування потенційних ризиків сталого господарювання. Розширення портфелю інвестиційних рішень для досягнення цілей інклюзивного розвитку агрокомпаній можливо за рахунок «зелених» облігацій, пільгових кредитних ліній, субординованих кредитів. Покриття ринкових ризиків, пов'язаних з рухом агропродукції та нестабільністю агроланцюгів можливо за рахунок використання інструментів цінного страхування, що підвищить рівень довіри інвесторів до об'єкту інвестиційних вкладень. Грантові інвестиційні рішення можуть набувати нового дизайну за рахунок розробки нових бізнес-моделей інклюзивного розвитку агросектору і сільських територій, які враховують інтереси України та країн, які є експортерами української агропродукції і продуктів харчування (країни ЄС).

У сучасних умовах посилення глобалізаційних та інтеграційних зав'язків пошук інвестиційних джерел та розробка механізмів їх диференціації мають набувати глобального характеру та масштабу, що значно збільшує їх потенціал та рівень інклюзивності доступу до них з боку агровиробників. У якості таких механізмів для агросектору України можна запропонувати створення або участь у цифрових фінансових донорських платформах, які діють з принципами глобального та національного співробітництва. Донорська платформа для інклюзивного розвитку аграрних бізнес-суб'єктів і сільських територій уявляє собою форму активного партнерства, що реалізується у межах інформаційної мережі потенційних донорів капіталу, які спеціалізуються на питанні забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку агросфери. Прикладом такого механізму залучення інвестицій у інклюзивний розвиток сільських територій є Global Donor Platform on Rural Development (GDPRD), кількість учасників якої дорівнює та включає країни ЄС, Канаду, США. Головною метою GDPRD є зміцнення комунікацій між донорами інвестиційного капіталу у якості основи для пошуку об'єктів інвестування для підвищення ефективності і сталості продовольчих систем і розвитку сільських районів. Основними функціями глобальної стратегічної інвестиційної платформи є: комунікація між учасниками та акумуляція фінансових ресурсів, що мають інвестиційну спрямованість; диверсифікація операційних модальностей, визначення стратегічних пріоритетів та об'єктів інклюзивного агроінвестування; мобілізація потенціалу для досягнення глобальних цілей сталого інклюзивного розвитку продовольчих систем і сільських районів; розширення бази учасників та акумуляція додаткових фінансових ресурсів для підтримки інвестиційних витрат.

Висновки. Проведені наукові дослідження показали, що проблема інвестиційного забезпечення сільськогосподарських формувань є однією з ключових для аграрного сектору України. За сучасних умов та з урахуванням стратегічних перспектив досяг-

нення цілей сталого розвитку пріоритетного значення набувають інклюзивні інвестиції у сільське господарство та сільські території. Реалізація таких інвестицій потребує пошуку відповідних джерел, основними з яких для українських аграрних підприємств сьогодні постає власний капітал, частка якого займає понад 90%. Інвестиційні процеси за останні роки у агросекторі економіки України визначались низькою складних тенденцій і умов, які призвели до істотних зрушень у структурі власного і залученого капіталу агроформувань та практично нівелювали потенційний ефект фінансового леверіджу для більшості агроструктур. Такі реалії призвели до необхідності пошуку варіантів диверсифікації джерел інклюзивного інвестування, для яких мають бути створені відповідні передумови у межах єдиної національної рамкової політики інклюзивного розвитку аграрного сектору і сільських територій. Реалізація такої політики має передбачати відповідні принципи інклюзивного інвестування агросектору і сільських територій, серед яких слід відмітити: рівність, справедливість, прозорість, можливість доступу до ринків капіталу, забезпечення продовольчої безпеки, формування сталих агроландшопів, вирішення соціальних та екологічних проблем сільських територій, максимальне використання потенціалу діджиталізації. Економічним базисом диференціації джерел інклюзивного інвестування аграрних бізнес суб'єктів має стати змішане фінансування та соціальна відповідальність аграрного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Захарчук О.В. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2020. № 9. С. 53–60.
2. Лупенко Ю.О., Захарчук О.В., Моголова М.М. Наукове забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 5–12.
3. Крюкова І.О. Пріоритети розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі України у контексті сучасних європейських тенденцій. *Інноваційна економіка*. 2021. № 1. С. 12–19.
4. Павленко І.П., Білінська В.Ю. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2015. № 1 (30). С. 104–112.
5. Гарбар Ж.В., Майбородюк К.С. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 12. С. 18–22.
6. Козяр Н.О. Організаційно-економічні засади функціонування інфраструктури інвестиційної діяльності в аграрному секторі України. *Інноваційна економіка*. 2020. № 7-8. С. 139–144.
7. Кушнір С.О., Журавльова А.К. Інвестиції в сільськогосподарську галузь України: реалії та перспективи у зв'язку з відкриттям ринку землі. *Підприємство та інновації*. 2020. Вип. 12. С. 63–68.
8. Маргасова В., Вдовенко Н. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору з урахуванням структурних змін для груп суспільних інтересів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4(32). С. 109–119.
9. Мельник С.І., Свиноус І.В., Фурман І.В., Трофімова Г.В., Стариченко Є.М. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах трансформаційних процесів. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 14–19.
10. Власенко Т.А. Формування механізму управління стратегічними змінами підприємства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2019. № 3. С. 25–32.
11. Aznar-Sánchez J., Piquer-Rodríguez V., Velasco-Muñoz J. Manzano-Agugliaro F. Worldwide research trends on sustainable land use in agriculture. *Land Use Policy*. 2019. № 87. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104069>
12. Zhan J., Santos-Paulino U. (2021) Investing in the Sustainable Development Goals: Mobilization, channeling, and impact. *Journal of International Business Policy*. № 4. P. 166–183. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s42214-020-00093-3> (дата звернення: 10.05.2023).
13. Van Zanten J.A., Tulder R. Multinational enterprises and the Sustainable Development Goals: An institutional approach to corporate engagement. *Journal of International Business Policy*. 2018. № 1(3). P. 208–233. DOI: <https://doi.org/10.1057/s42214-018-0008-x>
14. Накісько О.В., Руденко С.В. Державна підтримка агропромислового комплексу в контексті інноваційно-інвестиційного відтворення. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2015. Вип. 161. С. 239–245.

15. Сільське господарство України 2021. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2021.pdf (дата звернення: 10.05.2023).

References:

1. Zakharchuk O.V. (2020) Innovatsiino-investytsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy [Innovative investment support for the development of agriculture in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 9, pp. 53–60.

2. Lupenko Yu.O., Zakharchuk O.V., Mohylova M.M. (2017) Naukove zabezpechennia tekhniko-tehnologichnoho onovlennia ahrarnoho vyrobnytstva v Ukraini [Scientific support for technical and technological renewal of agricultural production in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 5–12.

3. Kriukova I.O. (2021) Priorityty rozvytku investytsiinoi diialnosti v ahrarnomu sektori Ukrainy u konteksti suchasnykh yevropeyskykh tendentsii [Priorities of the development of investment activity in the agricultural sector of Ukraine in the context of modern European trends]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 1, pp. 12–19.

4. Pavlenko I.P., Bilinska V.Iu. (2015) Innovatsiino-investytsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini [Innovative investment support for the development of agriculture in Ukraine]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, no. 1 (30), pp. 104–112.

5. Harbar Zh.V., Maiborodiuk K.S. (2021) Investytsiine zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Investment support for innovative development of agricultural enterprises of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 12, pp. 18–22.

6. Koziar N.O. (2020) Orhanizatsiinoho-ekonomichni zasady funktsionuvannia infrastruktury investytsiinoi diialnosti v ahrarnomu sektori Ukrainy [Organizational and economic principles of the functioning of the infrastructure of investment activities in the agrarian sector of Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 7-8, pp. 139–144.

7. Kushnir S.O., Zhuravlova A.K. (2020) Investytsii v silskohospodarsku haluz Ukrainy: realii ta perspektyvy u zviazku z vidkryttiam rynku zemli [Investments in the agricultural sector of Ukraine: realities and prospects in connection with the opening of the land market]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, vol. 12, pp. 63–68.

8. Marhasova V., Vdovenko N. (2022) Investytsiine zabezpechennia rozvytku ahrarnoho sektoru z urakhuvanniam strukturnykh zmin dlia hrup suspilnykh interesiv. [Investment support for the development of the agrarian sector taking into account structural changes for public interest groups]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 4(32), pp. 109–119.

9. Melnyk S.I., Svytnous I.V., Furman I.V., Trofimova H.V., Starychenko Ye.M. (2021) Investytsiina diialnist silskohospodarskykh pidpriemstv v umovakh transformatsiinykh protsesiv [Investment activity of agricultural enterprises in the conditions of transformational processes]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 11, pp. 14–19.

10. Vlasenko T.A. (2019) Formuvannia mekhanyzmu upravlinnia stratehichnymy zminamy pidpriemstva [Formation of the mechanism of management of strategic changes of the enterprise]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky*, no. 3, pp. 25–32.

11. Aznar-Sánchez J., Piquer-Rodríguez V., Velasco-Muñoz J. (2019) Manzano-Agugliaro F. Worldwide research trends on sustainable land use in agriculture. *Land Use Policy*, no. 87. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2019.104069>

12. Zhan J., Santos-Paulino U. (2021) Investing in the Sustainable Development Goals: Mobilization, channeling, and impact. *Journal of International Business Policy*, no. 4, pp. 166–183. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1057/s42214-020-00093-3> (accessed May 10, 2023).

13. Van Zanten J.A., Tulder R. (2018) Multinational enterprises and the Sustainable Development Goals: An institutional approach to corporate engagement. *Journal of International Business Policy*, no. 1(3), pp. 208–233. DOI: <https://doi.org/10.1057/s42214-018-0008-x>

14. Nakisko O.V., Rudenko S.V. (2015) Derzhavna pidtrymka ahropromyslovoho kompleksu v konteksti innovatsiino-investytsiinoho vidtvorennia [State support of the agro-industrial complex in the context of innovation and investment reproduction]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil'skoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, vol. 161, pp. 239–245.

15. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2023) Silske hospodarstvo Ukrainy 2021 [Agriculture of Ukraine 2021]. Available at: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_sg_Ukr_2021.pdf (accessed May 10, 2023).